

Руснак А.В.,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки,
*Херсонська філія Національного університету
кораблебудування імені Адмірала Макарова*

Карнаушенко А.С.,

кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки та фінансів,
Херсонський державний аграрний університет

Прохорчук С.В.,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Міжнародний університет бізнесу і права

Rusnak Alla,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Economics,
*Kherson Branch of the Admiral Makarov
National University of Shipbuilding, Kherson*

Karnaushenko Alla,

Candidate of Economic Sciences,
Assistant Professor of the Department of Economics and Finance,
Kherson State Agrarian University

Prokhorchuk Svitlana,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of Department of Finance, Accounting and Taxation,
International University of Business and Law

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ НОВИХ МОДЕЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

Руснак А.В., Карнаушенко А.С., Прохорчук С.В. Активізація розвитку моделей організації виробничої та інноваційної діяльності регіону. У статті розглядаються проблеми взаємодії промислових підприємств у виробничій та інноваційній діяльності. Визначено, що активізація інноваційної діяльності в умовах трансформації економіки України є особливо актуальною, що пов'язано зі значною технологічною відсталістю більшості вітчизняних підприємств. Актуалізовано необхідність активізації інноваційної діяльності на промислових підприємствах. Зосереджено увагу на проблемах взаємодії у виробничій та інноваційній діяльності. Приділено увагу питанням розроблення та впровадження концепцій розвитку виробничої та інноваційної діяльності, їх співпраці, що в поєднанні забезпечить підвищення конкурентоспроможності виробничого підприємства. Проаналізовано інструменти та дієві заходи державної політики, що застосовуються в Україні під час упровадження таких концепцій. Визначено, що часта зміна законодавства, політична та економічна нестабільність, недосконалість державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання є чинниками сповільнення інноваційної активності на виробництві.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, виробнича діяльність, економічний агент, концепція, смарт-спеціалізація.

Руснак А.В., Карнаушенко А.С., Прохорчук С.В. Активизация развития моделей организации производственной и инновационной деятельности региона. В статье рассматриваются проблемы взаимодействия промышленных предприятий в производственной и инновационной деятельности. Определено, что активизация инновационной деятельности в условиях трансформации экономики Украины является особенно актуальной, что связано со значительной технологической отсталостью большинства отечественных предприятий. Актуализирована необходимость активизации инновационной деятельности на промышленных предприятиях. Сосредоточено внимание на проблемах взаимодействия в производственной и инновационной деятельности. Уделено внимание вопросам разработки и внедрения концепций развития производственной и инновационной деятельности, их сотрудничества, что в сочетании обеспечит повышение

конкурентоспособности производственного предприятия. Проанализированы инструменты и действенные меры государственной политики, применяемые в Украине при внедрении таких концепций. Определено, что частая смена законодательства, политическая и экономическая нестабильность, несовершенство государственного регулирования инновационной деятельности субъектов хозяйствования являются факторами замедления инновационной активности на производстве.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, производственная деятельность, экономический агент, концепция, смарт-специализация.

Rusnak Alla, Karhausenko Alla, Prokhorchuk Svitlana. Activation of development of models of organization of industrial and innovative activity of the region. The article deals with the problems of industrial enterprises interaction in production and innovation activity. It is determined that the activation of innovative activity in the conditions of transformation of the Ukrainian economy is especially relevant, which is connected with the considerable technological backwardness of the majority of domestic enterprises. The importance of innovation for ensuring the competitiveness of a manufacturing enterprise has been updated. The necessity of activation of innovative activity at industrial enterprises is substantiated. Attention is focused on the problems of interaction in production and innovation. The attention is paid to the issues of development and implementation of concepts of development of industrial and innovative activity, their cooperation, which in combination will provide increase of competitiveness of the production enterprise. The relevant development concepts used by EU countries to overcome identified problems are considered. The instruments and effective public policy measures applied in Ukraine in implementing such concepts are analyzed. It is determined that frequent change of legislation, political and economic instability, imperfection of state regulation of innovative activity of economic entities are factors of slowing down of innovative activity in production. The basic processes are established and the scheme of the concept of smart specialization at the regional level is developed. The basic organizational principles of activation of development of models of organization of production and innovative activity of enterprises at the regional level are outlined. It is assumed that at the regional level it is necessary to revise the approaches to strategic planning, and at the state level – to bring the domestic administration system in line with the European one by amending the legislative norms and approaches to the development of the regions. According to the research results, the most important parameter of innovative systems is the interaction between their participants, which is largely determined by the quality level of their implementation of digital technologies. The basic principles of functioning of open innovation platforms, implemented at different stages of development and implementation of national smart specialization strategies, which include the obligatory sequence of certain interrelated steps, are substantiated.

Key words: innovation, innovation, production activity, economic agent, concept.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За сучасних умов розвитку світової економіки важливо відповідати потребам і вимогам євроінтеграційних процесів, для чого необхідно забезпечити інноваційність виробничої діяльності підприємства, а швидке реагування виробника на зміни запитів споживачів та кон'юнктури ринків стане запорукою його конкурентоспроможності.

Вирішення питання переходу на інноваційну модель розвитку українськими підприємствами потребує системних дій певних чинників на всіх рівнях. Відповідно, «із посиленням інноваційної активності підприємств масо надію на вихід вітчизняної економіки з кризового стану, зростання обсягів виробництва продукції, підвищення її якості та конкурентоспроможності, адаптацію українських підприємств до світового ринкового середовища, підвищення наукового рівня виробництва та кваліфікації персоналу, впровадження інноваційного менеджменту» [1; 10].

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблему розвитку та взаємодії виробничої та інноваційної діяльності підприємств досліджували закордонні та вітчизняні вчені. Серед останніх досліджень та публікацій учених – роботи J. Chataway, S. Parks, E. Smith, M. Raunio, N. Nordling, M. Kautonen, P. Rasanen,

Н. Кирич, Т. Лібусь, С. Співак та ін. Попри чисельні дослідження з даної тематики, проблеми співпраці і розвитку організації виробничої та інноваційної діяльності регіону не вирішено, що вказує на необхідність подальшого пошуку відповідей на актуальні економічні питання.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є визначення векторів взаємодії виробничої та інноваційної діяльності підприємств, активізації розвитку їхніх моделей на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз наукових джерел за визначеною темою дослідження свідчить, що пасивність промислових підприємств, нестабільність макроекономічного середовища, нестача власних ресурсів та висока вартість позикових коштів, відсутність чіткої державної інвестиційної політики, певна техніко-технологічна відсталість вітчизняних підприємств від розвинутих країн світу гальмують інноваційний розвиток вітчизняних суб'єктів господарювання [1; 9].

Для сучасного підприємства вкрай важливі інноваційність виробництва, чітка взаємодія між усіма учасниками виробничого процесу, які напряму залежать від рівня розвитку та впровадження інформаційних систем і цифрових технологій. На жаль, на вітчизняних промислових підприємствах співпраця у виробничій та інноваційній діяльності практично відсутня.

За цих умов доречним буде використання зарубіжного досвіду розвинених країн, що значно допоможе вирішенню проблем вітчизняних підприємств. Ураховуючи досвід країн ЄС, актуально використовувати науковий потенціал до комерціалізації інновацій через співпрацю з вищими навчальними закладами та їх проєктів. Розвиток співробітництва у рамках інноваційних систем стимулюється завдяки впровадженню концепції платформ відкритих інновацій, що значно розширює можливості партнерства на базі наукових проєктів [2].

Починаючи з 2019 р. на регіональному та національному рівнях забезпечення соціально-економічного розвитку відбувається завдяки концепції смарт-спеціалізації, що дасть змогу реалізувати унікальний потенціал економічного розвитку регіонів та країн (рис. 1) [11].

Що дасть впровадження такої концепції? Причиною впровадження принципів такої концепції є можливість отримати значно більші інвестиції з країн Європи. Крім того, концепція побудована на підходах до стратегічного планування, враховуючи конкурентні переваги регіону та кожного окремого підприємства, що є вагомим аргументом, який на рівні регіонів змусить переглянути підходи до стратегічного планування. На рівні держави необхідно вітчизняну систему адміністрування привести у відповідність з європейською через внесення змін до законодавчих норм і підходів до розвитку регіонів [1; 11].

Загальновідомо, що «сучасний світ розвивається за принципами запровадження нових технологій, урбанізації та переміщення трудових ресурсів, збільшення частки публічних коштів, доступних на конкурсних умовах, та зменшення частки податків від великих компаній за рахунок їхніх дій щодо оптимізації податків, зростання конкуренції між регіонами та громадами за ресурси» [3; 10].

Кроки України у напрямі впровадження цих концепцій визначено такими законодавчими документами, як «Стратегія розвитку промислового комплексу України до 2025 року», «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки», пілотні проєкти щодо входження окремих регіонів України до Платформи смарт-спеціалізації ЄС; реалізація у регіонах пілотних проєктів смарт-спеціалізації промисловості [1; 2].

Звісно, подальша розбудова в Україні інноваційно активних виробничих підприємств вимагає низки заходів державної політики. Такі заходи мають бути доповнені активізацією інтеграційних процесів до ЄС.

Упродовж останніх 10–20 років світова економіка характеризується швидкими темпами впровадження нових технологій у виробництво, менеджменту діяльності, трансформація яких відбувається завдяки глобальній інтеграції ринків і технологій. Результатом стає виникнення саморегульованих інноваційних систем, які є гнучкими, відкритими, швидко реагують на зміни запитів споживачів та кон'юнктури світових ринків. Усі ці новітні системи є інноваційними у широкому розумінні завдяки постійним трансформаціям у межі структур та певних моделей ведення бізнесу, впровадженню нових технологій виробництва тощо [2; 10].

В Україні співпраця промислових підприємств у виробничій та інноваційній діяльності перебуває на досить низькому рівні, недостатньому для розбудови в економіці сучасних інноваційних систем. Результати проведеного статистичного аналізу діяльності промислових підприємств із технологічними інноваціями свідчать, що впродовж 2014–2016 рр. партнерів у здійсненні інноваційної діяльності мали 32,4% [2; 3].

Водночас лише 10,1% промислових підприємств із технологічними інноваціями мали партнерів у країнах Європи, а 6,1% партнерів – в інших країнах світу [2; 3]. Таким чином, можна говорити про незначну частку промислових підприємств із технологічними інноваціями, які співпрацюють з іноземними партнерами. Сьогодні можна спостерігати і недостатній рівень інтеграції інноваційно активних промислових підприємств України в глобальний ринок виробництва. Залежно від розміру підприємства (великий, малий та середній бізнес) великі підприємства мають 20,8% партнерів з ЄС, а серед малих та середніх – лише 4,4% та 9,9% відповідно. Міжнародні зв'язки з іншими країнами розвиває ще менша кількість підприємств – 14,5% великих, 4,5% середніх та 2,8% малих [2; 3].

За результатами статичного аналізу в 2017 р. на підприємствах переробної промисловості України частка середньої кількості працівників, які використовували комп'ютери, становила 35,2%, із них лише 52,4% працівників використовували комп'ютери з доступом до

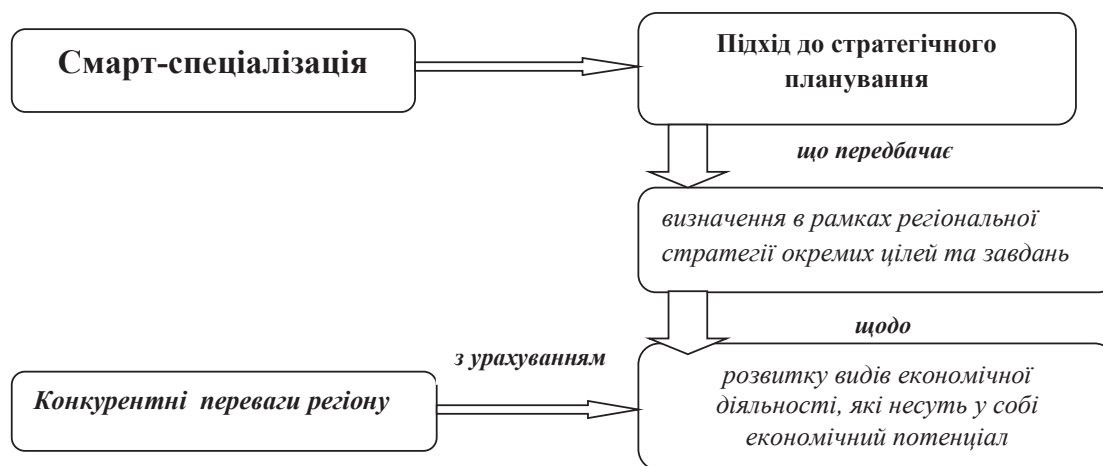

Рис. 1. Схема концепції смарт-спеціалізації на регіональному рівні

Джерело: систематизовано за [11]

мережі Інтернет, а технології «бази даних» та хмарних обчислень використовували від 3% до 9% підприємств переробної промисловості [2; 3]. Усе це свідчить про недостатній рівень використання підприємствами цифрових технологій, що значно впливає на розвиток інноваційного виробництва та можливість розширення кола партнерів.

Для сучасних підприємств цікавим і перспективним вектором розвитку є використання соціальних медіа, але, за статистичними даними, їх використання для внутрішніх та зовнішніх комунікацій становить лише 9–22% підприємств, 22,0% підприємств – із метою реклами, 16,9% – для розвитку співпраці з діловими партнерами, 15,0% – для комунікації з клієнтами, 11,5% – для наймання працівників, 9,6% – для залучення клієнтів у розвиток або інновацію товарів та послуг, 9,0% – для обміну досвідом усередині компанії [2; 3].

Нами окреслено основні проблеми, що заважають формуванню нових векторів зростання конкурентних переваг підприємств (рис. 2).

У розвинених країнах для прискорення інноваційно-технологічного розвитку та комерціалізації інновацій активно впроваджується концепція підприємницьких вищих навчальних закладів (ВНЗ), згідно з якою регіональні ВНЗ стають осередками розвитку інноваційного, технологічного, людського та підприємницького потенціалу регіонів [2; 11].

Цікавим є підхід, коли в інноваційних системах співробітництво учасників будується навколо спільної інноваційної платформи. Для стимулювання їх створення застосовується концепція платформ відкритих інновацій, які забезпечують вільний доступ до результатів наукових досліджень та розробок усіх учасників процесу, що збільшує прозорість досліджень та відповідальність авторів за їх результати, розширює можливості партнерства на базі наукових проєктів, стимулює залучення інвесторів і пришвидшує комерціалізацію наукових розробок [6]. Аналіз наукових джерел дав можливість виділити основні принципи функціонування платформ відкритих інновацій (рис. 3) [2; 6].

Прикладом успішного впровадження таких концепцій може бути фінська платформа відкритих інновацій Demola, яка є типовим прикладом співпраці у рамках мережі, що включає мультидисциплінарні групи студентів і контракт на реалізацію проєкту. Результатом роботи над проєктом має бути концепція або її прототип, що проходить експертизу та підписання ліцензійної угоди, а права на інтелектуальну власність, створену у ході проєкту, належать студентам. Після завершення проєкту замовник може придбати ліцензію на результати [7; 8].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Ураховуючи все вказане вище, можна зробити висновок, що

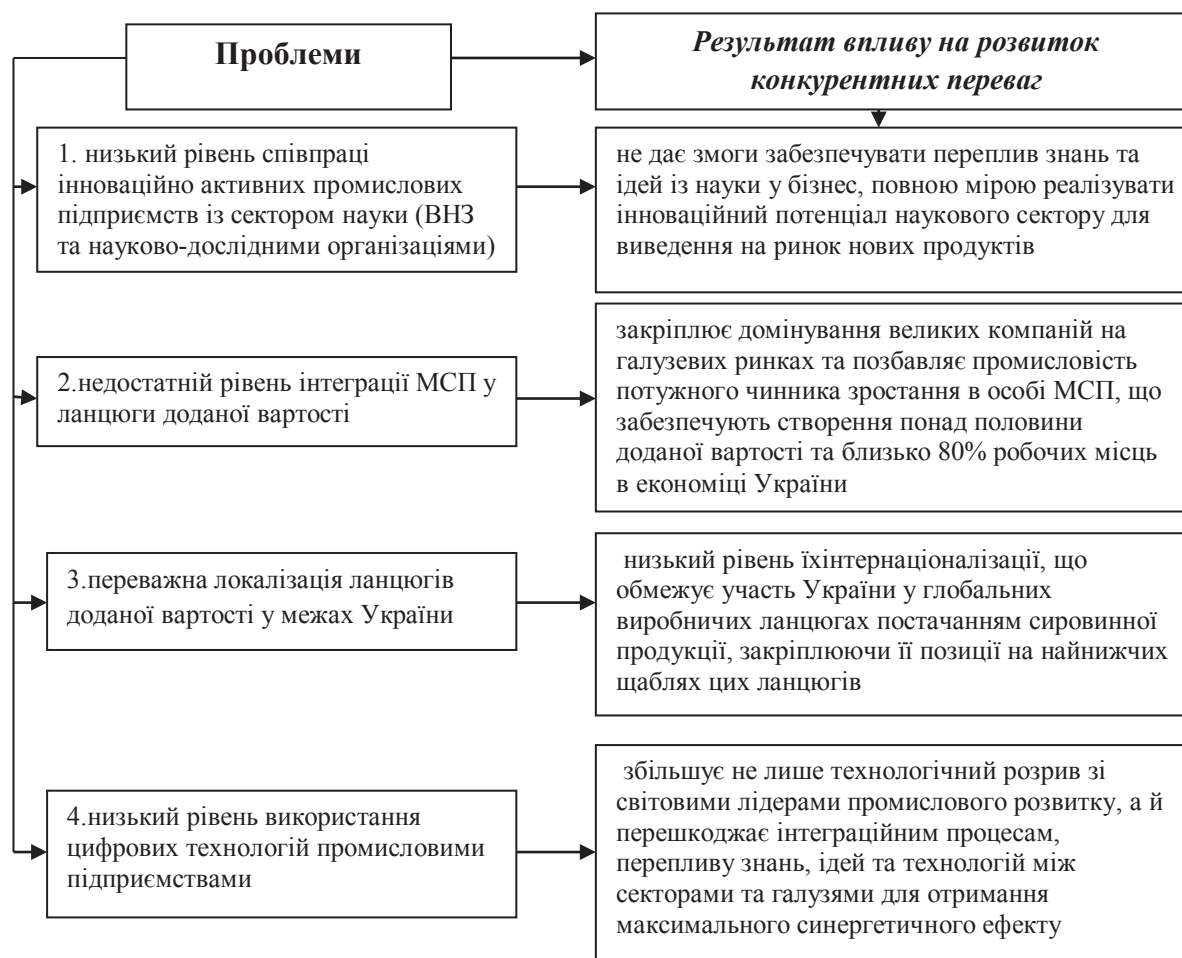

Рис. 2. Вплив проблем на розвиток конкурентних переваг

Джерело: систематизовано за [2; 10; 11]

Рис. 3. Принципи функціонування платформ відкритих інновацій

Джерело: систематизовано за [2; 6]

всі ці принципи реалізуються на різних стадіях розроблення та впровадження національних стратегій смарт-спеціалізації, що включають обов'язкову послідовність певних взаємопов'язаних кроків, які необхідно чітко визначити. Визначено, що представлена

концепція смарт-спеціалізації вказує на взаємозв'язок між наукою, освітою й економікою, а основною її перевагою на рівні регіону є підвищення його конкурентоспроможності на основі співпраці виробничої та інноваційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 26.11.2019).
2. Щодо пріоритетних напрямів державної підтримки розвитку нових моделей організації виробничої та інноваційної діяльності у промисловості України : аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 19.12.2019).
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні за 2017 рік : статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2017. С. 185–191.
4. The Future of Production, World Economic Forum Information. URL : <https://toplink.weforum.org/knowledge/insight/a1Gb00000038nzfEAA/explore/dimension/a1G0X000004QFZqUAO/summary> (дата звернення: 10.12.2019).
5. Arntz M., Gregory T., Zierahn U. The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries. URL : <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jlz9h56dvq7-en.pdf?expires=1547122241&id=id&accname=guest&checksum=874EBF26D1866E548FFB067A85FF4D1C> (дата звернення: 12.11.2019).
6. Chataway J., Parks S., Smith E. How Will Open Science Impact on University/Industry Collaborations? *Foresight and STI Governance*. 2017. Vol. 11. № 2. P. 44–53.
7. Open Innovation Platforms as a Knowledge Triangle Policy Tool – Evidence from Finland / M. Raunio et al. *Foresight and STI Governance*. 2018. Vol. 12. № 2. P. 62–76.
8. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3). URL : https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta_smart_specialisation/smart_ris3_2012.pdf (дата звернення: 01.11.2019).
9. Портер М. Конкуренція / пер. с англ. Москва : Вільямс, 2005. 608 с. 10. Кирич Н., Лібусь Т., Співак С. Удосконалення інноваційних важелів впливу на забезпечення ефективності діяльності виробничого підприємства (еколого-економічні аспекти). *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Вип. 1(18). С. 52–60. URL : <http://sepd.ntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18knbeea.pdf>. (дата звернення: 07.11.2019).
11. SMART-спеціалізація для стратегій регіонального розвитку в Україні : офіційний сайт. URL : <http://ufuti.pro/strategies/339-smartspetsializatsiia-dlia-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-v-ukraini.html> (дата звернення: 02.12.2019).

References:

1. Pro skhvalennya Kontseptsiyi rozvitku tsifrovoyi ekonomiki ta suspil'stva Ukraini na 2018–2020 roki ta zatverdzhennya planu zakhodiv shchodo yiyi realizatsiyi. Verkhovna Rada Ukraini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (accessed: 26.11.2019).
2. «Shchodo prioritetnikh napryamiv derzhavnoi pidtrimki rozvitku novikh modeley organizatsii virobnichoyi ta innovatsiyanoi diyal'nosti u promislovosti Ukraini»: analitichna dopovid' / Natsional'niy institut strategichnikh doslidzhen': ofitsiyinyy sayt. URL: <https://niss.gov.ua/> (accessed: 19.12.2019).
3. «Naukova ta innovatsiyana diyal'nist' v Ukraini» za 2017 rik : statistichniy zbirnik / Derzhavniy komitet statistiki Ukraini. Kyiv, 2017. S. 185–191.
4. The Future of Production, World Economic Forum Information [Elektronniy resurs]. URL: <https://toplink.weforum.org/knowledge/insight/a1Gb00000038nzfEAA/explore/dimension/a1G0X000004QFZqUAO/summary> (accessed: 10.12.2019).
5. Arntz M., Gregory T., Zierahn U. The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries [Elektronniy resurs]. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jz9h56dvq7-en.pdf?expires=1547122241&id=id&accname=guest&checksum=874EBF26D1866E548FFB067A85FF4D1C> (accessed: 12.11.2019).
6. Chataway J., Parks S., Smith E. (2017) How Will Open Science Impact on University/Industry Collaborations? Foresight and STI Governance, vol. 11, no. 2, pp. 44–53.
7. Raunio M., Nordling N., Kautonen M., Rasanen P. (2018) Open Innovation Platforms as a Knowledge Triangle Policy Tool – Evidence from Finland. Foresight and STI Governance, vol. 12, no. 2, pp. 62–76.
8. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3) [Elektronniy resurs]. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/smart_specialisation/smart_ris3_2012.pdf (accessed: 01.11.2019).
9. Porter M. Konkurentsiya.: Per. s angl. – M.: Izdatel'skiy dom «Vil'yams», 2005. – 608 s.: il. – Paral. tit. angl.
10. Kirich N., Libus' T., Spivak S. Udoskonalennya innovatsiyonikh vazheliv vplivu na zabezpechennya efektyvnosti diyal'nosti virobnichogo pidpriemstva (ekologo-ekonomichni aspekti) [Elektronniy resurs] / Natalya Kirich, Tetyana Libus', Sergiy Spivak // Sotsial'no-ekonomichni problemi i derzhava. – 2018. – Vip. 1(18). – S. 52–60. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18knbeea.pdf>. (accessed: 07.11.2019).
11. SMART-spetsializatsiya dlya strategiy regional'nogo rozvitku v Ukraïni: ofitsiyinyy sayt. URL: <http://ufuti.pro/strategies/339-smartspetsializatsiia-dlia-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-v-ukraini.html> (accessed: 02.12.2019).